

Данило Кравець

(Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka)

Зв'язки українських науковців із Національним Закладом ім. Оссолінських у Львові

Związki ukraińskich naukowców z Zakładem Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie

Artykuł poświęcony jest współpracy pomiędzy ukraińskimi naukowcami i działaczami kulturalnymi a Zakładem Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie (1827–1939). Już na początku swego istnienia instytucja zebrała wiele dokumentów dotyczących historii Ukrainy i Ukraińców. Z bogatych zbiorów archiwum i kolekcji Zakładu korzystali nie tylko zachodnio-ukraińscy członkowie Towarzystwa Naukowego im. Szewczenki, ale także naukowcy z Ukrainy Naddnieprzańskiej.

Słowa kluczowe: Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie, Towarzystwo Naukowe im. Szewczenki, Українське Муzeum Narodowe

Національний Заклад ім. Оссолінських у Львові був заснований 1827 р. у приміщенні колишнього монастиря сестер ордену кармеліток взятих ученим-магнатом Юзефом Максиміліаном Оссолінським (1748–1826), директором Цісарської бібліотеки у Відні. Значна частина особових фондів бібліотеки за дозволом австрійського уряду була перевезена до Галичини та згідно із заповітом Ю. М. Оссолінського відписана в дар столиці цього регіону – місту Львову. В складі цього зібрання зберігалися рідкісні експонати, рукописні та книжкові колекції, збірки карт, медалей, ікон, старожитностей (зокрема, книги з приватних колекцій). Галицький сейм, на баланс якого було прийняте зібрання, забезпечив його чудовим будинком (нині там розміщена Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України (ЛННБУ ім. В. Стефаника). Того ж року на основі бібліотеки створено польський науково-дослідний Інститут Оссолінеум. В австро-угорський період товариство стало центром польського наукового життя, подібно до пізнішого українського Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ). Зібрання активно поповнювалося

рукописами, архівами та книжковими колекціями Галичини – як приватними, так і збірками різних наукових та просвітницьких товариств цього краю – і перетворилося на одне з найбільших зібрань музейно-бібліотечно-архівного типу.

За часів існування міжвоєнної Польщі (1918–1939 рр.) Національний Заклад ім. Оссолінських був однією з найпотужніших наукових інституцій у країні. Станом на 31 грудня 1927 р. одна з найбільших у Польщі – бібліотека Оссолінеум налічувала 193.300 друків у приблизно 500.000 томах. 232 інкунабули, 4837 друків 16 ст, 10.000 рукописів 17 ст.¹ Роль, яку відігравала в науково-культурному житті ця установа та її збірки, забезпечила їй перше місце серед наукових бібліотек Львова, незважаючи на те, що можливостями та кількістю видань вона поступалась Університетській Бібліотеці². Бібліотека наукового Інституту Оссолінських здійснювала широкий книгообмін і була важливим науково-організаційним центром польської бібліографії.

Львів був також важливим центром польського книгодрукування. Зокрема, монографії та збірники з історії та культури Польщі, спеціальні бібліотечні та літературознавчі праці готувало видавництво Інституту ім. Оссолінських³ (1827–1939), що стало найстаршою подібною інституцією Польщі, яка не переривала своєї діяльності.

Ставлення українських науковців до Оссолінеуму було двояким. З одного боку, українська (руська) інтелігенція відвідувала інституцію та цінувала його книжкові та рукописні фонди й публікації, активно використовувала їх у власній праці тощо. Водночас, вона розглядала Заклад ім. Оссолінських як „польську національну Установу” та „польську бібліотеку й музей”⁴. Так, Іван Крип’якевич (1886–1967) у своєму історичному провіднику по Львові описував саме „польський національний інститут ім. Оссолінських”, відзначаючи, що в його багатій книгозбірні наявне й „дещо з українських стародруків”⁵. „Рідним” аналогом Оссолінеуму львівські українці кінця XIX — першої половини XX ст.

¹ Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника (далі – ЛННБУ ім. В. Стефаника), фонд 54, оп. 2, спр. 37, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р. арк. 12.

² M. Matwijów, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946*, Wrocław 2003, s. 18

³ *Історія Львова: у 3 т.*, Львів: Центр Європи 2007, т. 3, с. 97.

⁴ Оссолінеум „Українська загальна енциклопедія”, Львів; Станіславів; Коломия [193?], т. 2, с. 950.

⁵ І. Крип’якевич, *Історичні проходи по Львову*, Львів 1991, с. 111

бачили, фактично, бібліотеку Наукового Товариства ім. Шевченка⁶. Москвофіли ж вважали „свою” бібліотеку Народного Дому і дистанціювалися від Оссолінеуму.

Дослідники із Наукового товариства ім. Шевченка та інші українські вчені тісно співпрацювали із Національним закладом ім. Оссолінських, користаючись із його багатих збірок. У 1920–1930-х роках читальний зал бібліотеки Оссолінських міг прийняти 40 дослідників (науковців чи старших студентів) та працював 9 годин: 9:00–14:00, 16:00–20:00. Відвідувачі могли скористатися і з підручної бібліотеки читального залу, що налічувала 2000 назв⁷. Бібліотечні та музейні збірки були безцінним матеріалом для наукових досліджень, однак лише рукописи й дипломи мали загальнодоступні друковані каталоги та інвентарі, а натомість карткові каталоги друків були для дослідників недоступні. Це дуже ускладнювало їхнє використання⁸. Проте, співробітники бібліотеки Оссолінських з радістю допомагали своїм українським колегам. Оглядач київського наукового часопису „Бібліографічні Вісті”, що виходив за підтримки Академії наук (АН) УСРР, В. Вислоцький відзначав високий професіоналізм працівників Закладу: „Якщо заклад Оссолінських зріс до таких розмірів і зробив й робить стільки для суспільства не тільки на полі науки і мистецтва, але й на полі праці громадської, то це є великою мірою наслідок щасливого добору людей, що обіймаючи в „Ossolineum-i” керівничі і адміністративні посади, присвячували йому всю свою енергію, знання і передусім – серце. Мало було серед них звичайних працівників і заробітчан, переважно були то люди великого знання, великих ідей”⁹. Особливо автор відзначав директорів Закладу: Франца Сярчинського, Костянтина Слотвинського, Людвика Бернацького.

Упродовж 1928 р. Національний Заклад ім. Оссолінських святкував своє століття. У зв'язку із цією подією західноукраїнські науковці, а особливо члени НТШ, публікували статті в яких відзначали вагомий внесок Оссолінеуму у науковий і культурний розвиток українського народу. Український історик, бібліограф та керівник бібліотеки НТШ Іван Креве-

⁶ Р. Голик *Легенда львівського Оссолінеуму: постаті, видання та соціальна роль бібліотеки Оссолінських в уявленнях галичан XIX–XX ст.* „Збірник наукових праць / НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника”, Львів 2010, с. 24.

⁷ F. Pajęczkowski, *Zakład Narodowy im Ossolińskich w ostatnim dwudziestoleciu (1928–1948)*, Wydawnictwo ZNiO, Wrocław 1948, s. 38.

⁸ M. Matwijów *Zakład Narodowy...*, s. 18.

⁹ Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 38, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р., арк. 526.

цький (1883–1940) у львівському часописі „Нова Зоря” писав: „Оссолінеум святкує 100-ті роковини свого відкриття. Свято се слід відмітити і нам (українцям – Д. К.). Бо 1) Оссолінеум лежить на нашій землі; 2) в нім зберігаються цінні скарби з обсягу Ucrainica; 3) з ним зв’язана праця цілого ряду наших визначних культурних діячів”¹⁰. І. Кривецький підкреслював, що в Оссолінеумі містилося багато матеріалів (як рукописних, так і друкованих) до історії України XVI–XVII ст. і, зокрема, до історії Хмельниччини, козаччини та Львова. Згадав автор і про український вклад у розвиток Закладу: „Скарби свої і розвій Ossolineum почасти завдячує Українцям. Так уже перші основи під Ossolineum дали монастирські, між ин[шим] василіанські збірки. Їх по знесенню монастирів за Йосифа II австрійський уряд вибравши з них щонайцінніше, виставив був на публічну ліcitaцію (аукціон – Д. К.), на якій ще багато цінних речей купив за безцінь Оссолінський, що тоді був директором цісарської Надвірної бібліотеки у Відні. Тим урятував їх, бо решта пішла на фабрику паперу”¹¹. Українець Микола Михалевич був першим кустосом (кустошем) Оссолінеуму в 1827–1828 рр. У середині XIX ст. співробітником Оссолінеуму був і член Руської Трійці Іван Вагилевич (1811–1866). Останній достойно представляв українських науковців в Оссолінеумі, публікуючи статті з історії та археології. Разом із істориком та директором бібліотеки ім. Оссолінських Аугустом Бельовським (1806–1876) І. Вагилевич перекладав як руські літописи, так і „Слово о полку Ігоревім”. І. Вагилевич, як і А. Бельовський, був коректором і жертводавцем Словника польської мови С. Лінде¹². Видавничо-коректорська праця над укладенням Словника (шість томів) проходила впродовж 1854–1861 рр. Загалом вийшло 2025 примірників Словника, а це коштувало 29 939 злотих. Варто відзначити, що існував звичай дарувати Словник „на пам’ять” кожному стипендіату Закладу¹³.

Українські отці та релігійні діячі також долучалися до творення колекцій Закладу на його початках. І. Кривецький у своїй статті згадав о. Михайла Гарасевича (автора праці „*Annales Ecclesiae Ruthenae*”), що був добре знайомий із Ю. М. Оссолінським, зокрема сповідав останнього перед смертю. Засновник Закладу приятелював із василіанином о. Модестом Гриневецьким. У 1820–1840-х роках із науковими видання-

¹⁰ І. Кривецький, *Ossolineum 1828–1928*, „Нова Зоря” 1928, № 39, с. 6.

¹¹ Там же.

¹² *Słownik języka polskiego*, Drukarnia XX. Piłarów, Warszawa 1807–1814.

¹³ J. Trzynadlowski, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich 1817–1967. Zarys dziejów*, Wydawnictwo ZNiO, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 78.

ми Оссолінеуму співпрацювали греко-католицький канонік о. Іван Могильницький з Перемишля, професор о. Венедикт Левицький (зокрема, 1831 р. вийшла його стаття з археології „O napisie ruskim na dzwonie św. Jerzego we Lwowie”) та учений василіанин о. Варлаам Компаневич зі Львова¹⁴ (автор статті „Uwagi i spozrzenia”, яка була рецензією на вищеназану працю В. Левицького)¹⁵.

Матеріали для своїх наукових досліджень у стінах Оссолінеуму знаходили й видатні члени НТШ – М. Грушевський, І. Франко, В. Щурат, С. Томашівський, І. Крип'якевич, М. Возняк та ін. „Словом: українська наука завдячує Ossolineum дуже багато”, – підсумував І. Кривецький.

Літературознавець, фольклорист, член НТШ та АН УРСР Михайло Возняк (1881–1954) також відзначав значний внесок Оссолінеуму в розвиток української науки. „Багато дало „Національне Заведення ім. Оссолінських” і для відродження галицьких українців і для української науки взагалі. В 1833 й 1834 році з бібліотеки Заведення черпали бажане знання члени „руської трійці”. У своїх споминах говорить Головацький, що з примірників Заведення переписав він собі увесь збірник українських пісень Михайла Максимовича за 1827 р.”¹⁶, – повідомляв М. Возняк у газеті „Діло”. У другій половині XIX ст. Національний Заклад ім. Оссолінських у своїх річних звітах подавав прізвища визначних відвідувачів. М. Возняк перелічив знакових для історії України особистостей, які проводили свої дослідження в Оссолінеумі: Пантелеймон Куліш (1870), Антін Петрушевич (1871), Сидір Шараневич, Осип Федькович (1873), Михайло Драгоманов (1875), Олександр Огоновський, Михайло Павлик, Осип Терлецький¹⁷.

Згадав М. Возняк і про українознавчі праці, що вийшли у видавництві Національного Закладу ім. Оссолінських: „Також у видавництві Заведення появилася низка праць українців почавши від замітної своєю обороною української мови розвідки І. Могильницького „Rozprawa o języku ruskim”. Працю Володимира Дорошенка про недокінчені друком писання Івана Франка у „Przewodniku Bibliograficznym”. Монографію п. н. „Rusini” проф. Адама Фішера”¹⁸. М. Возняк сподівався, що українські науковці колись таки виявлять усі матеріали до історії України, які зберігаються в збірках Закладу.

¹⁴ І. Кривецький, *Ossolineum 1828–1928*, „Нова Зоря” 1928, № 39, с. 6.

¹⁵ В. Щурат, *Ossolineum. З нагоди 100-тих роковин заснування*, „Світ” 1917, № 1, с. 6–7.

¹⁶ М. Возняк, *Ювілей Заведення ім. Оссолінських*, „Діло”, 1928, 28 травня, с. 2.

¹⁷ Там же.

¹⁸ М. Возняк, *Ювілей Заведення ім. Оссолінських*, „Діло” 1928, 28 травня, с. 2.

Про свій досвід знайомства із збірками Оссолінеуму пригадував Василь Щурат (1871–1948) – літературознавець, перекладач та член НТШ: „Коли я, ще учеником нормальної домініканської школи, в 1881 р. заходив до читальні для молодіжі в Ossolineum, мені ані на гадку не приходило що заходжу до одного із огнищ нашого національного відродження, де працював Маркіян Шашкевич з товаришами й куди раніше й пізніше від нього звертали нераз люди, записані гарно на сторінках історії нашого духовного розвитку”¹⁹.

В. Щурат, як і М. Возняк, вважав, що велика українська колекція в Оссолінеумі є не дослідженою та не інвентаризованою. Учений зауважував, що під час розформування греко-католицьких монастирів на початку XIX ст. (згідно із указом про віротерпимість цесаря Йосипа II від 1781 р.) багато їхніх збірок отримав Ю. М. Оссолінський за допомогою своїх помічників. У статті „З історії памяток нашої культури” (1913 р.) В. Щурат відзначав, що „агенти” Ю. М. Оссолінського діяли не завжди в чесний спосіб: „Хто вважав би се пересадю (перебільшенням – Д. К.), знайде це у біографії Самуїла Лінде. Там поданий документальний матеріал – листи самого Лінде, в яких він перед Оссолінським залюбки хвалиться, що в кого „zemknał”. Сліди по нім лишилися і в наших кругах. Автограф Лінде знайшов я у формі реверсу на 14 білих круків забраних у бібліотеки Василян у Львові 1800 р., а нестерті печатки українських книголюбів ще й нині є в польських бібліотеках, між ними і в бібліотеці Оссолінського являються метриками цінних книг”²⁰. Вже згадані І. Кравецьким оо. Модест Гриневецький, та Михайло Гарасевич, мабуть, більше знали про українські надбання Ю. М. Оссолінського. Вагомий український слід у формуванні збірок Оссолінеуму простежується й у трьох каталогах рукописів Закладу (1881 р., 1886 р., 1898 р.)²¹, що були видані його багаторічним директором Войцехом Кентжинським (1838–1918).

Видавництво та бібліотека Оссолінських відіграли, особливо в 1830-х роках, важливу роль у галицько-руському національному відродженні. Окрім І. Вагилевича, читальні зали Оссолінеум відвідували й інші члени „Руської Трійці”. В. Щурат відзначав: „В Ossolineum не лиш Вагилевич підготовлювався до своєї наукової праці; там і Шашкевич, ознайомившись поза мурами духовної семінарії, мав нагоду вчитуватися в публіка-

¹⁹ В. Щурат *Ossolineum...*, с. 6–7.

²⁰ В. Щурат, *З історії памяток нашої культури*, „Діло” 1913, 13 грудня, с. 5–6.

²¹ W. Kętrzyński, *Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Nar. im. Ossolińskich*, t. 1, Lwów 1881 (sygn. 1–226), t. 2, Lwów 1886 (sygn. 227–561), t. 3, Lwów 1898.

ції по слов'язознавству; там він з Головацьким по статтям Tygodnika Petersburskiego пізнавали перші літературні видання закордонної України; там ті видання й попадали їм вперше в руки”²². Саме в Національному закладі ім. Оссолінських вони познайомились із творами видатних польських письменників романтичної доби – Луціяна Семенського (1807–1877), А. Бельовського, що стали для діячів „трійці” взірцем для наслідування. Альманах А. Бельовського „Ziemia” надихнув М. Шашкевича з колегами до власних подібних збірок²³.

Згадав В. Щурат у своїй статті і про не надто приємні сторінки в історії відносин Оссолінеуму та українців. Під час польського повстання 1831 р. „Ossolineum випало із своєї тактової ролі в відношенні до Українців”. Директор Закладу Францішек Сярчинський в одній із своїх рецензій гостро висловився щодо православної церкви, звинувативши її в розколі християнського світу. Українське духовенство Галицької і Перемишльської дієцезій виступило проти як самої книжки та її автора, так і проти видавництва Оссолінеум. У 1835 р. львівський митрополит Михайло Левицький та перемишльський митрополит Іван Снігурський подали у цій справі скаргу до цісаря Австро-Угорщини Франца І. „Була то одна з більших українсько-польських баталій, що скінчила ся для Українців побідно”, – зауважував В. Щурат²⁴. Після цього інциденту Оссолінеум попав у неласку до австрійської влади; підтверджуючи це, В. Щурат писав: „Це можна мати поняття з того, що на дворазову просьбу Станового Союму о дарованє цісарського портрета для Ossolineum цісар Франц І в 1835 р. відповів: „Те заведенє не заслугує на подібний доказ ласки”²⁵. Незважаючи на це, у середині ХІХ ст. Інститут ім. Оссолінських став справжнім взірцем для галицьких українців, які прагнули створити власну наукову інституцію.

Про велику роль, яку відіграв Національний заклад ім. Оссолінських в справі поглиблення взаємин наддністрянських та наддніпрянських українців, писав Володимир Дорошенко (1879–1963) – бібліограф, літературознавець та член НТШ. У його статті, що вийшла в українській газеті США „Свобода”, відзначалося: „Молоді ентузіасти накидались на ті нечисленні книжки з України, які могли знайти у Львові (в бібліотеці Оссолінських списували – й Шашкевич і Головацький і Вагилевич – українські народні пісні зі збірки Максимовича та Енеїду Котляревського), щоб

²² В. Щурат, *Ossolineum...*, с. 6–7.

²³ Там же, с. 7.

²⁴ Там же, с. 6.

²⁵ Там же.

згодом за прикладом наддніпрянців, пробувати й своїх сил на літературному полі”²⁶.

Українське наукове середовище було залучене до святкування 100-ліття Інституту ім. Оссолінських. Найповажніша українська наукова інституція у Львові – НТШ – не могла оминати увагою таку подію. В листі НТШ до Інституту від 23 травня 1928 р. зазначалося: „До Світлої Кураторії Закладу Народового ім. Оссолінських у Львові! Канцелярія НТШ у Львові має честь повідомити, що на святі обходу століття Інституту ім. Оссолінських будуть заступати Наукове Товариство ім. Шевченка П.П. Др. К. Студинський, Др. В. Левицький, і Др. Р. Цегельський”²⁷.

Голова НТШ К. Студинський підготував промову на честь ювілею Оссолінеум. У зв'язку із цим він писав до директора Закладу Л. Бернацького: „Для Оссолінеум вже готова моя промова з оригіналами підписів членів Президії. Нажаль у мене в домі йде ремонт і я не можу знайти друкованого варіанту. Перед святкуваннями Оссолінеум я хворів, тому мені принесли готовий друк”²⁸. К. Студинський був задоволений з того, що промова сподобалася керівництву Інституту та сподівався, що вона буде опублікована в ювілейному збірнику. Вважаємо за доцільне навести деякі цитати з неї: „До світлої управи Інституту ім. Оссолінських у Львові. НТШ у Львові, що саме числить 55-ий рік свого існування, пересилає високо заслуженій старшій сестрі сердечні привітання. Українські наукові і культурні робітники згадують Інститут не тільки з глибокою пошаною, але і з щирою вдячністю. В мурах Інституту вчитувались в історичні твори, у видання народних пісень та літературні писання галицький поет М. Шашкевич, батько національного відродження галицьких українців (...) Тут він черпав знання з творів Длугоша, Кадлубка, Герберштайна, Зіморовича, Пясецького. В мурах Інституту Оссолінських не тільки зароджувалося українське, духовне і національне життя, але тут знайомилися наші робітники пера з численними слов'янськими діячами з над берегів Неви, Висли, Велтави, з за Дунаю і Дніпра аж до 1860-их років, коли серед нас українців почало виростати своє власне, громадське життя і свої власні національні інституції. А не було хіба ані одного наукового, українського ученого, що не черпав би аж по сьогодні із багатой

²⁶ В. Дорошенко, *До історії взаємин Наддніпрянщини з Наддністрянщиною*, „Свобода” 1941, № 149, с. 5.

²⁷ Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 40, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р. арк. 85.

²⁸ Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 39, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р., арк. 55.

скарбниці Інституту ім. Оссолінських, де усіх нас зустрічала висока культурність його персоналу. А Світлій Управі Інституту ім. Оссолінських бажає Наукове Товариство імени Шевченка, щоби вона не відчувала ніколи недостачі матеріальних засобів, щоби книгозбірня, архів і музей Інституту як найкраще розвивалися, щоби число наукових видань зростало на добро не тільки польської культури, але й цілого людства”²⁹.

Слід відзначити, що у 2016 р. під час відкриття меморіальної таблиці в честь Оссолінеуму в ЛННБУ ім. В. Стефаника директор Національного закладу ім. Оссолінських у Вроцлаві Адольф Юзенко використав частину з промови К. Студинського.

Свої привітання Інституту надсилали й інші члени НТШ. Вже згаданий бібліотекар Товариства В. Дорошенко, як вдячний відвідувач, писав у листі до Закладу: „Славне, вельми заслужене в діях не тільки польської, але й української культури Заведення щиро вітає з століттям прилюдного служення науці й освіті один із вдячних його відвідувачів, бажаючи Ювилятові й далі так само успішно, як і досі, сповняти ту велику культурну місію, яку заповів йому приснопам'ятний Основник”³⁰.

Листом від 27 травня 1928 р. Оссолінеум зі сторіччям привітав і Ярослав Гординський (1882–1939) – історик літератури, перекладач, член НТШ. Шкодуючи з неможливості особисто бути присутнім на святкуванні, учений писав: „Прохаю прийняти моє найсердечніше побажання у цей великий день. Щиро вдячний передусім Дирекції бібліотеки ім. Оссолінських за незвичайно культурну і випереджаючи чемну поміч у моїх наукових студіях”³¹.

Велику роль Національного Закладу ім. Оссолінських для розвитку українського народу відзначив також історик Степан Томашівський (1875–1930). У привітальному листі він писав: „Національний Інститут імени Оссолінських, оснований і розвитий приватними засобами до тої висоти, по сьогодні, по сто літах, він безперечно стоїть на чолі всіх того роду наукових установ Річипосполитої. Є великою цінністю для українсько-руського народу. В історії його духовного розвитку Інститут записаний золотими буквами. Не лише тому, що в його величавій книгозбірні, рукописах і музею збережені невичерпні скарби для пізнання нашої минувшини. Тої постійної і щирої прихильности та помочи, яку українські дослідники завжди знаходили у Інституті. Знаючи отже напевно, що се-

²⁹ Там же, арк. 1.

³⁰ Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 40, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р., арк. 321.

³¹ Там же, арк. 327.

ред моїх тісних земляків нема ні одної освіченої людини, яка сьогодні не почувала б щирої симпатії та глибокої вдячності для Оссолінеум³²». Автор листа сумнівався в тому, чи зможе сам прибути на святкування.

Літературознавець М. Возняк не тільки опублікував схвальну статтю про Оссолінеум, але й привітав установу особистим листом. Учений писав про велике значення Інституту для розвитку не лише польського, а й інших слов'янських народів, а особливо українського. Також автор висловлював подяку працівникам Закладу за надану йому допомогу в наукових пошуках³³.

Окрім НТШ, вітали Оссолінеум й інші українські наукові установи. Зокрема надійшов лист від Українського національного музею у Львові. Багатолітній директор Музею Іларіон Свенціцький (1876–1956) від імені кураторії та управи установи щиро вітав найстарішу польську наукову інституцію в Галичині та висловлював слова вдячності її працівникам: „Всі наукові працівники України, що працюють біля збірок Укр[аїнського] Нац[іонального] Музею, постійно з признанням стрічаються із тривкими слідами великої наукової праці, виконаної їх попередниками завдяки скарбам середньовічного письменства України, зібраним заходами невтомних будівничих польського Оссолінеум”³⁴. І. Свенціцький підкреслював, що наукова праця галичан-українців була б неможливою без цінних скарбів з історії України, що зберігалися в Закладі.

Вітання надійшли й від Українського богословського наукового товариства, що було засноване Йосипом Сліпим у 1923 р. при Львівській духовній семінарії. Незважаючи на запізніле привітання (лист надійшов лише 9 липня 1928 р.), працівники товариства надсилали „щирі бажання якнайкращого розвою Інституту й на будуче”³⁵. До привітань долучилися не лише представники греко-католицької церкви. Так, в архіві Оссолінеум є лист з Варшави від митрополита автокефальної православної церкви в Польщі, який через велику кількість справ не міг особисто прибути до Львова на святкування³⁶.

Загалом, серед списку гостей, запрошених на ювілей Національного Закладу ім. Оссолінських, натрапляємо на прізвища відомих українських науковців: „Український Національний Музей, Львів, директор др. Іларі-

³² Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 40, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р., арк. 407.

³³ Там же, арк. 430.

³⁴ Там же, арк. 86.

³⁵ Там же, арк. 88.

³⁶ Там же, арк. 71.

он Свенціцький та Ярослав Пастернак (...) Народний Дім – Михайло Бачинський”³⁷, Богдан Барвінський (історик, архівіст, член НТШ), В. Дорошенко, Я. Гординський, С. Томашівський, М. Возняк³⁸.

Українські вчені та наукові установи часто дарували Оссолінеуму власні видання. У 1879 р. товариство „Просвіта” подарувало Закладу приблизно 40 видань (їхній перелік подано у Звіті Оссолінеум)³⁹. З кінця ХІХ ст. чи не щороку свої праці до Оссолінеуму передавав Іван Франко⁴⁰. До львівського Інституту потрапляли й праці українських вчених з Києва, зокрема В. Антоновича та М. Драгоманова⁴¹. З Національним Закладом ділилися своїми працями такі українські науковці: А. Петрушевич⁴², К. Студинський⁴³, М. Павлик⁴⁴, Я. Головацький⁴⁵. Надходили видання й від Українсько-руської видавничої спілки⁴⁶.

Національний заклад ім. Оссолінських завжди ділився власними книжковими збірками із бібліотекою НТШ. У Хроніці за 1926–1929 рр. в рубриці „Інституції, що стояли в обміні з Товариством” під № 126 зазначено „Zakład Narodowy im Ossolińskich”⁴⁷. Серед інституцій, що обмінювалися своїми виданнями з НТШ в 1932–1934 рр., також згаданий Оссолінеум⁴⁸. У картотеці бібліотеки НТШ, що зберігається у відділ

³⁷ Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 39, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р., арк. 84.

³⁸ Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 40, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р., арк. 8.

³⁹ Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za rok 1879, Drukarnia ZNiO, Lwów 1879, s. 26.

⁴⁰ Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za lata 1902–1903, Drukarnia ZNiO, Lwów 1904, s. 18.

⁴¹ Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Вл. Антоновича і М. Драгоманова; том I, II випуск I, Київ 1874.

⁴² Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za rok 1879, Drukarnia ZNiO, Lwów 1879, s. 19.

⁴³ Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za lata 1900–1901, Drukarnia ZNiO, Lwów 1901, s. 21.

⁴⁴ Там же, s. 22.

⁴⁵ Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za rok 1881, Drukarnia ZNiO, Lwów 1881,

⁴⁶ Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za lata 1902–1903, Drukarnia ZNiO, Lwów 1904, s. 22.

⁴⁷ Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Звідомлення за р. 1926 по кінець 1929 р. – Львів 1929. – С. 28.

⁴⁸ Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Звідомлення за час від 1. X. 1932 – 31.12.1934. – Львів, 1935. – С. 56.

рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, також є багато книг, що були подаровані Закладом.

Співпрацювали українська та польська наукові установи й на рівні окремих вчених. У 1926 р. Богдан Барвінський отримав лист від директора Оссолінеуму Л. Бернацького: „Шановний Пане Докторе! Батько Пана⁴⁹ багато років тому передав пану Тадеушу Чапельському⁵⁰ рукопис під назвою Практичний курс української мови, який недавно знайшовся у паперах нашого колеги”⁵¹. У справі 4194 фонду 11 (Барвінські), що зберігається у відділі рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, наявний рукопис згаданої в листі праці відомого українського історика і політика Олександра Барвінського.

Активно листувався Л. Бернацький і з В. Щуратом. Директора Оссолінеуму цікавила постать Ігнація Красіцького (1735–1801) – польського церковного діяча, філософа та поета. У зв’язку із цим Л. Бернацький писав до українського вченого: „Дізнався, що Пан професор має якісь рукописи Ігнація Красіцького, чи пов’язані з ним. Ласкаво прошу Пана професора надати мені ці рукописи для ознайомлення”⁵². Судячи із листування, Л. Бернацький, зі свого боку, також допомагав В. Щурату в його дослідженнях (зокрема, в одному з листів В. Щурат отримав від Оссолінеуму список необхідної йому літератури)⁵³.

Після окупації Західної України Червоною армією в 1939 р. Заклад ім. Оссолінських був націоналізований новою владою. Проте колекції та збірки Оссолінеуму й надалі вражали нових відвідувачів. Двоюрідна сестра знаного українського поета Володимира Сосюри Тетяна Тес, прибувши до Львова у 1940 р., із захопленням описувала побачене в Закладі. „Оссолінеум – один з найстаріших музеїв у світі”, – писала вона для радянської газети „Известия Советов Депутатов Трудящихся СССР”⁵⁴.

Отже, бачимо, що Національний Заклад ім. Оссолінських мав неабияке значення для українського наукового середовища. Вчені відзначали, що збірки Оссолінеуму містили не лише цінні польські колекції, але

⁴⁹ Барвінський Олександр (1847–1926) – український громадсько-політичний діяч, педагог, історик.

⁵⁰ Чапельський Тадеуш (1853–1930) – польський публіцист, журналіст.

⁵¹ Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 11, спр. 4194, Лист Л. Бернацького до Богдана Барвінського, арк. 21.

⁵² Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 206, спр. 419, Бернацький Л. Листи до Щурата Василя., арк. 5.

⁵³ Там же, арк. 3.

⁵⁴ Т. Тесс *Ossolineum*, „Известия Советов Депутатов Трудящихся СССР” 1940, № 61, с. 3.

й значний обсяг матеріалів, пов'язаних з історією України та українців. У зв'язку із цим важко погодитись із думкою російського художника Васілія Верещагіна, який відвідавши окупований Львів у 1914–1915 рр., категорично заявив, що фонди бібліотеки Оссолінських мають дуже вузьке національне спрямування, а це в його очах знецінювало книгозбірню: „Интерес цього зібрання, однак (...) має мало загального значення, стосуючись майже виключно польської історії та життя”⁵⁵. У 1928 р. польський історик Францішек Буяк (1875–1953) підкреслював, що „гордістю Закладу є не бібліотечні працівники, а талановиті вчені, які у ньому працювали”⁵⁶. Однозначно, що серед цих „талановитих вчених” було чимало й українських науковців.

Bibliografia

- Верещагин В. *Старый Львов*, Киев, 2009.
- Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 11, спр. 4194, Лист Л. Бернацького до Богдана Барвінського.
- Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 37, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р.
- Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 38, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р.
- Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 39, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р.
- Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 54, оп. 2, спр. 40, Akta dotyczące jubileuszu Ossolineum 1928 р.
- Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, фонд 206, спр. 419, Бернацький Л. Листи до Щурата Василя.
- Возняк М., *Ювілей Заведення ім. Оссолінських*, „Діло” 1928, 28 травня, с. 2.
- Голик Р., *Легенда львівського Оссолінеуму: постаті, видання та соціальна роль бібліотеки Оссолінських в уявленнях галичан XIX–XX ст.*, “Збірник наукових праць / НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника”, Львів 2010.
- Дорошенко В., *До історії взаємин Наддніпрянини з Наддністричиною*, „Свобода” 1941, № 149, с. 5.
- Історія Львова*, у 3 т., Центр Європи, Львів 2007, Т. 3, 575 с.
- Кревецький І., *Ossolineum 1828–1928*, „Нова Зоря” 1928, № 39, с. 6.
- Крип'якевич І., *Історичні проходи по Львов*, Львів 1991.
- Тесс Т., „*Ossolineum*”, „Известия Советов Депутатов Трудящихся СССР” 1940, № 61, с. 3.
- Щурат В., *З історії пам'яток нашої культури*, „Діло” 1913, № 278 (13 грудня), с. 5–6.
- Щурат В., *Ossolineum. З нагоди 100-тих роковин заснування*, „Світ” 1917, № 1, с. 6–7.

⁵⁵ В. Верещагин *Старый Львов*, Киев 2009, с. 103.

⁵⁶ M. Matwijów, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich...*, s. 350.

- Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Звідомлення за р. 1926 по кінець 1929 р.*, Львів, 1929, 142 с.
- Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Звідомлення за час від 1. X. 1932 – 31. 12. 1934*, Львів 1935, 102 с.
- Matwijów M., *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946*, Wrocław 2003.
- Pajęczkowski F., *Zakład Narodowy im. Ossolińskich w ostatnim dwudziestoleciu (1928–1948)*, Wydawnictwo ZNiO, Wrocław 1948.
- Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za rok 1876, Związkowa drukarnia, Hotel Żorża, Lwów 1877.
- Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za rok 1879, Drukarnia ZNiO, Lwów 1879.
- Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za rok 1881, Drukarnia ZNiO, Lwów 1881.
- Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za lata 1900–1901, Drukarnia ZNiO, Lwów 1901.
- Sprawozdanie z czynności Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich za lata 1902–1903, Drukarnia ZNiO, Lwów 1904.
- Trzynadłowski J., *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich 1817–1967. Zarys dziejów*, Wydawnictwo ZNiO, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.

Connections between Ukrainian scientists and the Ossolineum in Lviv

Summary

This article is devoted to the cooperation between Ukrainian scientists and cultural activists and the Ossolineum in Lviv (1827–1939). At the very beginning of its existence this institution collected many documents concerning the history of Ukraine and the Ukrainians. The rich resources of the archives and collection were used not only by the western Ukrainian members of the Scientific Society named by Szewczenko but also scientists from Dnieper Ukraine.

Key words: the Ossolineum in Lviv, Scientific Society named by Szewczenko, Ukrainian National Museum